

การพัฒนาารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
ชุมชนสมบุญพูนสุข จังหวัดลพบุรี

Developing a Participatory Management Model to Reduce Alcohol
Consumption in the Somboonpoonsuk Community in Lopburi Province

จารุวรรณ แก่นทรัพย์¹ กาญจนมานิชย์ ขุนกอง²
Jaruwon Gansub¹ Kanchanamanoch Khunkong²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 2) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ใช้วิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำเครือข่ายและผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษาในชุมชนสมบุญพูนสุข (นามสมมติ) จังหวัดลพบุรี ที่มีความประสงค์ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา จำนวน 33 คน ในปี พ.ศ.2564 และผู้ที่มีความประสงค์ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 99 คน

ผลการศึกษาพบว่า

1. รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ 1) เป้าหมายชัดเจน 2) สร้างความเชื่อมั่น 3) เสริมแรงกำลังใจ 4) สร้างงานสร้างอาชีพ 5) วิเคราะห์ตนเอง และ 6) มีภาวะผู้นำ

2. ผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ คือ ระดับบุคคล ผู้ที่ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา มีความเข้าใจตนเองและรู้จักตนเอง วิเคราะห์ตนเองได้ มีความรักตนเองและเห็นคุณค่าในตนเอง ในระดับครอบครัว มีความพึงพอใจมาก ได้ความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวคืนมา มีสัมพันธภาพที่ดี มีเงินออมและมีความสุขในครอบครัว และระดับชุมชน มีความรับผิดชอบ สามัคคี เสียสละและเป็นชุมชนต้นแบบที่เข้มแข็งเป็นแหล่งศึกษาดูงาน

คำสำคัญ : รูปแบบ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

¹ อาจารย์ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น, E-Mail: jaruwon.gan@northern.ac.th
Lecturer, Field of Study: Educational Administration, Faculty of Educational Administration, Northern College

² อาจารย์ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนอร์ทเทิร์น,
Lecturer, Teacher Diploma Program, Faculty of Educational Administration, Northern College

Abstract

The purposes of this research were: (1) to develop a participatory management model to reduce alcohol consumption and (2) to study the results of using a participatory management model in reducing alcohol consumption. The research tools were a semi-structured interview and participatory observation. Data analysis was done using content analysis using participatory action research methods. The target groups include monks, community leaders, and local leaders. Network leaders and signatories abstaining from alcohol during Lent in the Somboon Poonsuk Community in Lopburi province, who wish to sign abstinence from alcohol during Lent, 33 people in 2021, and 99 people wished to sign abstinence from alcohol for Lent in 2022.

The results of the study found that:

1. The participatory management model to reduce alcohol consumption has six elements: 1) clear goals, 2) building confidence, 3) strengthening morale, 4) creating jobs and careers, 5) self-analysis, and 6) leadership skills.

2. The results of using a participatory management model in reducing alcohol consumption. Those who sign to abstain from drinking during Buddhist Lent at the personal level Have self-understanding and can analyze themselves had self-love and self-worth. families level very satisfied loved warmth in the families returns, a good relationship, savings, and happiness in his family. The community level has responsibility, unity, and sacrifice was the strong model community that is a source for study visits.

Keywords: Model, Participatory Management, Reduce Alcohol Consumption.

บทนำ

จากรายงานขององค์การอนามัยโลก พ.ศ.2561 ประเทศไทยมีปริมาณการดื่มแอลกอฮอล์ต่อหัวประชากร 8.3 ลิตรต่อคนต่อปี ซึ่งสูงเป็นอันดับที่ 2 ของกลุ่มประเทศอาเซียน เท่ากับประเทศเวียดนาม ส่วนปริมาณการดื่มของไทยสูงกว่าค่าเฉลี่ยในกลุ่มประเทศรายได้ปานกลาง ระดับสูง 7.0 ลิตรต่อคนต่อปี (World Health Organization, 2018) สำหรับสถานการณ์การดื่มสุราหรือเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จากผลการสำรวจพฤติกรรมการดื่มสุราในประเทศไทย ระยะต่อเนื่อง ในช่วงแรกของปี 2564 ซึ่งเป็นระลอกที่ 3 ของการระบาดโควิด-19 พบว่า ความชุกของพฤติกรรมการดื่มสุรา

มีลักษณะใกล้เคียงกันทั้งสองช่วง สัดส่วนของนักดื่มในปัจจุบันเปลี่ยนไปเพียงเล็กน้อยร้อยละ 42 ช่วงเดือนเมษายน 2564 และร้อยละ 43 ช่วงเดือนพฤษภาคม 2564 (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2565)

แนวโน้มสถานการณ์การเจ็บป่วยและเสียชีวิตอันมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ปี 2558-2562 ซึ่งจิวาลักษณ์ นนทารักษ์ (2564) พบว่า จำนวนการเสียชีวิตที่มีสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย พ.ศ. 2558-2562 เฉลี่ยประมาณ 9,563 รายต่อปี คิดเป็นร้อยละ 6.6 ของการตายของประชาชนไทยรายปี อัตราตายเฉลี่ยเท่ากับ 14.7 ต่อแสนประชากรต่อปี ภาวะที่เป็นสาเหตุสูงสุดในแต่ละปี ได้แก่ โรคตับแข็งจากแอลกอฮอล์ (Alcoholic liver disease) โรคตับ (Unspecified liver disease) โรคหลอดเลือดสมองแตก (Hemorrhagic stroke) และภาวะแอลกอฮอล์เป็นพิษเฉียบพลัน (Alcohol acute intoxication) ตามลำดับ

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้รายงานภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี 2566 ไว้ว่า ต้องสร้างความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมทั้งผู้ดื่มและผู้ขายแอลกอฮอล์ เนื่องจากการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 4.1 จากการที่ประชาชนได้ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ความต้องการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้นตามไปด้วย โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลปีใหม่ของปี 2566 พบคดีขับรถขณะเมาสุราถึง 8,567 คดีเพิ่มขึ้นจากปี 2565 จำนวน 699 คดี จึงควรมีการรณรงค์สร้างจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคมเดียวกันร้านค้าและผู้ขายต้องไม่เชิญชวนจัดโปรโมชั่นลดราคา แลกซื้อหรือแถมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รวมทั้งปฏิเสธการขายต่อลูกค้าที่มีอาการเมามากจนครองสติไม่ได้ นอกจากนี้ยังต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรการโฆษณาเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็กและเยาวชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

จากข้อมูลดังกล่าว จะเห็นได้ว่า การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและทำลายสุขภาพ ทำให้เกิดการเจ็บป่วยและอุบัติเหตุ ที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เช่น บุคคลที่ดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำและต่อเนื่องจนทำให้ร่างกายเสื่อมถอย ขาดความรับผิดชอบในการทำงาน ครอบครัวขาดความมั่นคง มีการทะเลาะวิวาท กระทบความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ในครอบครัว มีอาชญากรรม ยาเสพติด มีค่าใช้จ่ายเพิ่ม สัมพันธภาพและความอบอุ่นในครอบครัวลดน้อยลง ชุมชนขาดความสงบสุขและความเข้มแข็ง กอปรกับชุมชนสมบูรณพูนสุข (นามสมมติ) ต้องการสร้างชุมชนสมบูรณพูนสุข ให้เป็นชุมชนหมู่บ้านศีล 5 ซึ่งมีข้อบ่งชี้ในการจะเป็นหมู่บ้านศีล 5 ได้นั้น ชุมชนต้องปลอดผู้ดื่มแอลกอฮอล์ ผู้วิจัยจึงได้ร่วมกับแกนนำชุมชนสมบูรณพูนสุข ในการพัฒนารูปแบบการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ช่วงเทศกาลเข้าพรรษา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์
2. ศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาประเด็นสำคัญ คือ มุ่งศึกษารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ กรอบแนวคิดในการวิจัย ใช้วิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการวิจัย เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของชุมชน ร่วมกันหาทางออกหรือการแก้ปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการมองภาพในองค์รวม ให้ความเคารพและความสำคัญในคุณค่าความเป็นมนุษย์

2. ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำเครือข่ายและผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษาในชุมชนสมบุญพูนสุข (นามสมมติ) จังหวัดลพบุรี ที่มีความประสงค์ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา จำนวน 33 คน ในปี พ.ศ.2564 และผู้ที่มีความประสงค์ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 99 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัย คือ ชุมชนสมบุญพูนสุข (นามสมมติ) จังหวัดลพบุรี

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ มิถุนายน 2564 - พฤศจิกายน 2565

เนื้อหาที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การวางแผน การปฏิบัติการ สังเกต การสะท้อนผลการปฏิบัติและการปรับปรุงแผน เพื่อนำไปปฏิบัติในวงจรการปฏิบัติ ในช่วงต่อไป จนกว่าจะได้รูปแบบของการปฏิบัติงานที่พึงพอใจ ซึ่งกระบวนการวิจัยต้องมีความยืดหยุ่นสูง มีความเป็นพลวัต ไม่จำเป็นการดำเนินงานเชิงเส้นตรง สามารถทำการวิจัยซ้ำโดยพิจารณาจากผลสะท้อนกลับ ซึ่งจะเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาแผนงานและกระบวนการวิจัยในลำดับต่อไป (สมโภช อเนกสุข, 2548) ฐานคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เชื่อว่ากระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงและเท่าเทียมกันในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ทำให้เกิดการพัฒนาคิดค้นอย่างมีวิจยญาณของประชาชน ในการปรับปรุงสถานะความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิต ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานและความสัมพันธ์ในสังคม กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะได้เป็นเจ้าขององค์ความรู้ที่ผลิตขึ้นเอง ในการเปลี่ยนจากผู้ถูกวิจัยเป็นผู้วิจัย เกิดการปลดปล่อย การเสริมพลังเกิดการเรียนรู้และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม (Social Change) ที่ยั่งยืนได้ในที่สุด (อุทัยทิพย์ เจียรวิวรรณ์กุล, 2553)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสำคัญอย่างยิ่งในการนำมาใช้ในกระบวนการแสวงหาความรู้ในยุคปฏิรูปสุขภาพ เพื่อนำสู่กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เป็นการเสริมพลังอำนาจ (empowerment) ให้กับคนธรรมดาทั่วไป ทำให้กับชาวบ้านแข็งแกร่งและเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสถานการณ์ต่างๆ ในสังคมที่เป็นปัญหา โดยเปิดโอกาส

ให้คนในชุมชนและองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมการวิจัยตั้งแต่สิ่งที่เกิดขึ้น สะท้อนคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ วางแผนเพื่อแก้ปัญหา การลงมือปฏิบัติและประเมินผล ส่งเสริมความสามารถของทุกคนให้มีส่วนร่วม มีความเท่าเทียม ทุกคนได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าเท่าเทียมกัน มีอิสระจากการถูกกดขี่และยกระดับคุณภาพชีวิต (อมาวสี อัมพันธ์ศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา, 2560)

สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการวิจัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้และการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง ตั้งแต่ร่วมกันกำหนดปัญหา วางแผนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ร่วมกันหาทางออก ลงมือกระทำร่วมกัน ประเมินผลร่วมกัน สะท้อนคิดร่วมกัน เป็นการเสริมพลังของชุมชนโดยชุมชนเพื่อชุมชนให้มีความเข้มแข็งเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

การพัฒนาารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยใช้หลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจตนเอง การให้คำสาบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือ จะทำให้ไม่กล้าประพฤติผิดคำสาบาน หรือการให้คำมั่นสัญญากับบุคคลที่เคารพ นับถือหรือบุคคลอันเป็นที่รักไว้ว่าจะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งเป็นการให้ความเคารพในเชิงสัญลักษณ์ เป็นการสร้างแรงจูงใจไม่ให้มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตามคำมั่นสัญญา (จิรัชยา บุญปัญญา และนาถ พันธุมนาวิน, 2557) สำหรับตัวแบบทางสังคมที่สำคัญของสตรีติตสุรา ได้แก่ บริบทของครอบครัวเดิม บริบทของครอบครัวหลังการแต่งงาน บริบทสิ่งแวดล้อมต่อการเข้าถึงสุรา กระบวนการกลุ่มเกลตาทางสังคม สำหรับปัจจัยด้านบุคคลของสตรีติตสุรา คือ การให้คุณค่าต่อสุรา พฤติกรรมการดื่มสุราของสตรี การติตสุรา การหยุดดื่มสุรา การเข้าใจและเห็นคุณค่าตนเองและสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ (ดรุณี คุณวัฒนา ศรีวรรณ ยอดนิล และสมหมาย แจ่มกระจ่าง, 2560)

การพัฒนาารูปแบบการบริหารจัดการโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผนงาน 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผนงาน 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไข และ 5) การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ (สันติ ฤไชย, 2563) การพัฒนาารูปแบบการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชน เป็นการสร้างรูปแบบที่เกิดจากกระบวนการขับเคลื่อนของชุมชน โดยภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันดำเนินการสนับสนุนสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยชุมชนเป็นเจ้าของ ซึ่งจะกำหนดข้อบังคับของชุมชนเพื่อควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์โดยคณะกรรมการในชุมชนเอง ตามบริบท ประเพณี วัฒนธรรมของคนในชุมชนเพื่อเป้าหมายลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในชุมชน (สมพงษ์ จันทรชอนแก่น, 2560)

สำหรับรูปแบบการพัฒนากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนงานรณรงค์ในการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเครือข่ายประชาคมงดเหล้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านสื่อที่ใช้ในการรณรงค์ ด้านการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐและองค์กรไม่แสวงหากำไร ด้านการรณรงค์ของภาครัฐ ด้านการเปิดรับข่าวสารของประชาชน ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และด้านการมีส่วนร่วมร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ

ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สำหรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ต้องมีการออกแบบและประเมินการยอมรับของกลุ่มเป้าหมาย เพราะมาตรการที่เพียงแต่ความร่วมมืออย่างสมัครใจ หรือการมีส่วนร่วมนั้นยังไม่เพียงพอในการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ต้องมีการสนับสนุนให้สถาบันการศึกษา หน่วยงานที่เป็นองค์กรภาครัฐและทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแนวทางการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างแท้จริง (เฉลิมเกียรติ จอมแก้ว, 2561)

จะเห็นว่า รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ นั้นเกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคีเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ เอกชนและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผู้ประกอบการเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน วางแผนดำเนินการแบบมีส่วนร่วม ร่วมกันดำเนินการและประเมินผลที่เกิดขึ้น โดยการส่งเสริมให้ผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้เห็นคุณค่าตนเองและเห็นประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น แกนนำเครือข่ายและผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษาในชุมชนสมบูรณ์พูนสุข (นามสมมติ) จังหวัดลพบุรี ที่มีความประสงค์ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา จำนวน 33 คน ในปี พ.ศ.2564 และผู้ที่มีความประสงค์ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา ปี พ.ศ. 2565 จำนวน 99 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ มี 2 ชุด ได้แก่

- 1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
- 2) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การหาคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การหาคุณภาพเครื่องมือการวิจัย โดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างและแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

- 1) การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการรวบรวมเป็นข้อมูลปฐมภูมิจากผู้ให้ข้อมูลหลักและบริบทชุมชน
- 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน แกนนำเครือข่าย และผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา
- 3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยลงพื้นที่และสังเกตแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมาย ในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เพื่อสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา และการสนทนากลุ่มของแกนนำเครือข่าย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ตำรวจชุมชนและผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและ

ครอบครัวผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา การนำเสนอความคิด เพื่อร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมกำหนดแผนงานและผู้รับผิดชอบร่วมกัน ตลอดจนการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และข้อมูลย้อนกลับ

ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยมีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังนี้

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือการตรวจสอบยืนยันข้อมูล โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลด้านเวลา ด้านสถานที่ และด้านบุคคล ว่าข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ หากได้ข้อค้นพบมาเหมือนกันแสดงว่าข้อมูลมีความถูกต้อง

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) คือการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างกัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบยืนยัน

3) การตรวจสอบด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) ตรวจสอบการใช้ทฤษฎี ว่าข้อมูลที่ได้มาเป็นไปทิศทางเดียวกันหรือไม่ ถ้าพบว่าข้อค้นพบที่เหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มา มีความถูกต้อง

วิเคราะห์ข้อมูลจากสภาพปัญหา สาเหตุของปัญหาและนำมาอภิปรายแสดงความคิดเห็น เพื่อร่วมกันกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการ แนวทางการแก้ปัญหา และดำเนินการ ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่จะใช้เพื่อการวิจัยข้อมูลแบบสามเส้า ร่วมกันดำเนินการ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินการแก้ปัญหาหรือพัฒนาให้เป็นขั้นตอนปฏิบัติตามแผนการวิจัยที่วางไว้ ประเมินผลการดำเนินการ แล้วสะท้อนผลเพื่อนำข้อมูลวางแผนในการแก้ปัญหาและพัฒนาในวงรอบต่อไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีกระบวนการดำเนินการทั้งหมด 8 ขั้นตอน คือ 1) ค้นหาแกนนำ 2) มองทุนสังคม 3) เวทีหาทางออก 4) กำหนดจังหวะก้าว 5) ก้าวอย่างตามแผนงาน 6) เสริมสร้างกำลังใจ 7) คั้นข้อมูลให้ชุมชนและ 8) ยกย่องเชิดชู ได้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีองค์ประกอบ 6 ประการ ได้แก่ 1) เป้าหมายชัดเจน 2) สร้างความเชื่อมั่น 3) เสริมแรงกำลังใจ 4) สร้างงานสร้างอาชีพ 5) วิเคราะห์ตนเอง และ 6) มีภาวะผู้นำ

2. ผลการศึกษาผลการใช้รูปแบบการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่าผู้ที่ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา ในระดับบุคคลมีความเข้าใจตนเองรู้จักตนเอง วิเคราะห์ตนเองได้ มีความรักตนเองและเห็นคุณค่าในตนเอง ระดับครอบครัว มีความพึงพอใจมาก ได้ความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวคืนมา มีสัมพันธ์ภาพที่ดี มีเงินออมและมีความสุขในครอบครัว ระดับชุมชน มีความรับผิดชอบ สามัคคี เสียสละและเป็นชุมชนต้นแบบที่เข้มแข็งเป็นแหล่งศึกษาดูงาน

อภิปรายผล

การพัฒนาารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ต้องมีการเสริมสร้างกำลังใจเป็นปัจจัยสำคัญ ของรูปแบบการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และใช้บุคคลรอบข้าง ครอบครัวและเพื่อนฝูง เป็นผู้ที่คอยช่วยสร้างกำลังใจให้กับผู้ที่ตั้งใจจะงดดื่ม เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2557) สำหรับอนันญา ดีปานา (2560) อธิบายไว้ว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม เพื่อให้มีความตั้งใจในการเลิกดื่มแอลกอฮอล์ อย่างจริงจัง จะทำให้ประสบความสำเร็จมากขึ้น สอดคล้องกับ พระสาคร จิตธมโม (โปธิ) (2562) พบว่า รูปแบบและวิธีการลด ละ เลิกดื่มสุรา ประกอบด้วย 1) ค้นหาผู้ดื่มสุรา 2) ชักนำให้ผู้ดื่มสุรา ให้เข้าร่วมโครงการลด ละ เลิกดื่มสุรา 3) สร้างแรงบันดาลใจให้ผู้ตั้งใจเลิกดื่มสุรา 4) พัฒนาจิตใจ ผู้ดื่มสุรา และ 5) ชักชวนผู้ที่เลิกดื่มสุรายุ่ในพื้นที่ๆ ไม่กลับไปดื่มซ้ำ สอดคล้องกับ การพัฒนารูปแบบ การดำเนินงานที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ของกานต์นรินทร์ จรามร นันทดี เนียมนุ้ย และไพโรจน์ เสา่น่วม (2560) พบว่า รูปแบบการดำเนินงานที่ชุมชนมีส่วนร่วม ในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ได้แก่ 1) มีมาตรการทางสังคม 2) สสำรวจผู้ดื่มสุรา ในชุมชน 3) ผู้นำชุมชนเป็นต้นแบบ 4) ขอความร่วมมือเจ้าภาพงานบุญปลอดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ 5) หน่วยงานมีส่วนร่วมส่งเสริมสุขภาพ 6) ชุมชนมีพฤติกรรมบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ลดลง และ 7) ชุมชนมีความรู้เรื่องโทษหรือพิษภัยของเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และ 8) มีนวัตกรรมชุมชน เพื่อลดพฤติกรรมบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สำหรับการศึกษาของสุจิตรา ยะวร และชยพล ยะวร (2566) พบว่า รูปแบบการบำบัดผู้ติดสุราที่มีภาวะซึมเศร้าด้วยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม ของชุมชน โดยครอบครัวบำบัดและเสริมสร้างแรงจูงใจ ประกอบด้วย 1) ตัวผู้บำบัดต้องมีความรู้ ความเข้าใจ 2) ตัวผู้ป่วยต้องมีแรงจูงใจในการเลิกสุรา 3) ครอบครัวต้องให้ความร่วมมือและเสริมสร้าง แรงจูงใจ สอดคล้องกับ ธีระวุธ ธรรมกุล (2559) พบว่า การจัดการปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ในชุมชน ได้แก่ 1) พัฒนาศักยภาพทีมงาน 2) ขับเคลื่อนมาตรการโดยชุมชนมีส่วนร่วม 3) คืบข้อมูล ให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน 4) ผนวกรงค์สร้างกระแสในชุมชน 5) จัดกิจกรรมรณรงค์กับ ทางโรงเรียน 6) สร้างแกนนำเยาวชน และ 7) เชิดชูบุคคลหรือองค์กร

ผลการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า ในระดับบุคคลของผู้ลงนามงดเหล้าเข้าพรรษา มีความเข้าใจตนเอง รู้จักตนเอง วิเคราะห์ ตนเองได้ รักตนเองและเห็นคุณค่าในตนเอง สอดคล้องกับ สมพงษ์ จันทรชอนแก่น (2560) พบว่า ผลการใช้รูปแบบการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน ของพลังภาคีเครือข่าย ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง แก้ปัญหาของคนในชุมชนได้ ชุมชนมีความพึงพอใจ และ คนในชุมชนมีพฤติกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับ บัญญัติ อนนท์จารย์ และกัลยาวิรี อนนท์จารย์ (2563) พบว่า แนวทางลดพฤติกรรมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เชิงพุทธบูรณาด้วยแรงจูงใจตามแนว อธิธิบาท 4 ได้แก่ การสำรวจใจตนเอง ความเพียรพยายาม คิดไตร่ตรองและแสวงหาเหตุผลผ่านกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เห็นคุณค่าในการงดดื่มผ่านกิจกรรมค้ำขันสัญญา ส่งผลให้ครอบครัว มีความพึงพอใจ ได้รับความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวคืนมา มีสัมพันธภาพที่ดี มีเงินออมและ มีความสุขในครอบครัว เป็นชุมชนต้นแบบที่เข้มแข็งและเป็นแหล่งศึกษาดูงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การพัฒนา รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ สนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลและร่วมรับประโยชน์ อย่างแท้จริง โดยการเปิดโอกาส เปิดพื้นที่ ให้ชุมชนได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนคิดและการวิเคราะห์ส่วนได้ส่วนเสียโดยชุมชน เกิดองค์ความรู้ใหม่ของชุมชนอย่างเข้าใจและสามารถนำไปใช้ โดยชุมชนเพื่อชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนได้ใช้ชุดความรู้ที่ชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันสร้างและร่วมรับประโยชน์ นำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาของชุมชนในประเด็นต่างๆ หรือประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นๆ ที่มีประเด็นปัญหาใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกัน

บรรณานุกรม

- กานต์นระรัตน์ จรามร, นันทวดี เนียมนุ้ย, และไพโรจน์ เสาแก้ว. (2560). กรณีศึกษา: การพัฒนา รูปแบบการดำเนินงานที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. **วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข. 11(2)**, 268-276.
- จิรัชยา บุญปัญญา, และนาง พันธ์ธนาวิณ. (2557). กลไกการป้องกันตนเองจากการบริโภคเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. **วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ 40(1)**, 128-146.
- จิราลักษณ์ นนทาร์ักษ์. (2564). **แนวโน้มสถานการณ์การเจ็บป่วยและเสียชีวิตอันมีสาเหตุเกี่ยวข้องกับการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในประเทศไทย ปี 2558-2562**. ภาควิชาระบาดวิทยา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เฉลิมเกียรติ จอมแก้ว. (2561). การพัฒนากลยุทธ์ในการขับเคลื่อนงานรณรงค์ลด ละ เลิกเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์ ของเครือข่ายประชาคมงดเหล้าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 38(3)**, 1-16.
- ธีระวุธ ธรรมกุล. (2559). การเข้าถึงเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของนักเรียนนักศึกษาบริเวณรอบ สถานศึกษาเขตเมือง. **วารสารความปลอดภัยและสุขภาพ. 14(2)**, 89-100.
- ดร.ณิ คุณวัฒนา, ศรีวรรณ ยอดนิล, และสมหมาย แจ่มกระจ่าง. (2560). พฤติกรรมและการป้องกันการติดสุราของสตรี. **วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม. 13(1)**, 291-305.
- บัญญัติ อนนท์จารย์, และกัลยาวิรี อนนท์จารย์. (2563). การลดพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่ม แอลกอฮอล์เชิงพุทธบูรณาการ. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย. 12(2)**, 14-24.
- พระสาคร จิตธมโม (โปธิ). (2562). **รูปแบบและวิธีการลด ละ เลิกการดื่มสุราของพระครูวิจิตรประชานุกูล เจ้าอาวาสวัดหัวริน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย.

- สุจิตรา ยะวร, และชยพล ยะวร. (2566). การพัฒนารูปแบบการบำบัดผู้ติดสุราที่มีภาวะซึมเศร้า ด้วยกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยครอบครัวบำบัดและการเสริมสร้างแรงจูงใจ อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม. วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม. 20(1), 12-27.
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. (2557). รายงานการประเมินผลการรณรงค์ลดเหล้าเข้าพรรษา ปี 2557 ภาคกลาง (รวมกรุงเทพฯและปริมณฑล). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา. (2565). แบบแผนและแนวโน้มพฤติกรรมกรรมการดื่มสุราของประชากรไทย. คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมพงษ์ จันท์ขอนแก่น. (2560). การพัฒนารูปแบบการควบคุมการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี กรณีศึกษา : อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. สำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 7 ขอนแก่น. 24(3), 30-41.
- สมโภช เอนกสุข. (2548). การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิจัยและวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา. 3(1), 18-31.
- สันติ ฤไชย. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนในโรงเรียนศรีสังวาลย์ขอนแก่น. สำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). ข่าวสภาพัฒน์ สืบค้น สิงหาคม 13, 2566. จาก [https:// www.nesdc.go.th](https://www.nesdc.go.th)
- อนันญา ดีปานา. (2560). ปัจจัยที่มีผลต่อความตั้งใจในการเลิกดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของพนักงานห้างสรรพสินค้าในจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธาณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อมาวสี อัมพันศิริรัตน์, และพิมพ์มล วงศ์ไชย. (2560). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม : ลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. 36(6), 192-202.
- อุทัยทิพย์ เจียวิวรรณ์กุล. (2553). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม : แนวคิด หลักการและบทเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 2 : บริษัทพี.เอ.ลีฟวิ่ง. จำกัด.
- World Health Organization. (2018). Global status report on alcohol and health 2018. Geneva: World Health Organization.